

Zemědělci nebudou muset z dotací vytvářet žádné plochy pro přírodu. Rekordní erozi a stále ubývající biodiverzitě navzdory.

27.11.2024 - | Hnutí DUHA

Evropská komise včera na Monitorovacím výboru k dotacím ze Společné zemědělské politiky (SZP) oznámila, že povolí ministru zemědělství Markovi Výbornému zrušit požadavek na vyčleňování krajinných prvků, úhorů, biopásů a dalších ploch pro přírodu v rámci tzv. celofaremní ekoplatby, do které ministerstvo zemědělství dává 6 miliard korun ročně. Česká krajina tak pravděpodobně přijde o desetitisíce hektarů těchto ploch, které vznikly teprve v roce 2023 a mohly při vhodném nastavení pomoci zvrátit úbytek biodiverzity, ozdravit půdu a omezit její erozi.

Společná tisková zpráva Hnutí DUHA, České společnosti ornitologické a WWF v Česku

Zemědělci budou muset v rámci dobrovolné ekoplatby vyčlenit pro tzv. neproduktivní plochy jen 5 % orné půdy, které bude možné naplnit meziplošinami nebo plodinami vázajícími dusík. Jak ukazují data, bude stačit, když se zemědělci vrátí k situaci roku 2016, aby podmínky naplnili. [1] K žádné pozitivní změně v krajině tedy nedojde, právě naopak. V roce 2023 totiž díky vyšší ambici v dotacích vznikly desetitisíce hektarů zejména úhorových ploch, které ale nyní z většiny pravděpodobně opět zmizí. Dlouhodobé úhory jsou přitom jednou z nejneefektivnějších možností, jak podpořit ubývající biodiverzitu. [2]

Evropská komise po dlouhých jednáních návrh ministerstva schválila, ačkoli politické změny po zemědělských protestech na jaře 2024 měly vést pouze k oslabení základních povinných požadavků DZES, nikoli dobrovolných ekoplateb. Rozhodnutí komise je překvapivé i proto, že v září využití vynaložených peněz ze SZP vyhodnotil Evropský účetní dvůr jako neadekvátní. Podle jeho závěrů národní Strategické plány “neodpovídají úrovni ambicí EU v oblasti klimatu a životního prostředí”. [3]

Že jde primárně o politickou dohodu, vyplývá i z toho, že ministr životního prostředí Petr Hladík nebude požadovat hodnocení SEA pro navrhované změny v dotacích. MŽP přitom původně své souhlasné stanovisko k tzv. Strategickému plánu SZP v roce 2022 podmínilo navýšením ploch pro přírodu v dalších letech. Samotný hodnotitel pak konstatoval, že bez navyšování těchto ploch “nelze očekávat obrácení trendu úbytku biodiverzity na zemědělské půdě”. [4] Alternativní opatření, které vláda navrhuje, přitom nejsou ani zdaleka dostačující. [5]

Pokračující úbytek biodiverzity v zemědělské krajině přitom nedávno potvrdila Zpráva o životním prostředí 2023. Např. početnost ptáků zemědělské krajiny poklesla od roku 1982 již o 47 %. [6] Rozhodnutí je tak nesmyslné i z pohledu nedávno přijaté legislativy na obnovu přírody, kde je např. zvrácení úbytku polního ptactva jeden z cílů pro zemědělské ekosystémy. V aplikaci Monitoring eroze byl také letos zaznamenán rekordní počet s více než 500 erozních událostí. [7] Nová pravidla proti vodní erozi v rámci DZES 5 byla přitom opakovaně odložena, nyní až na podzim 2025.

Martin Rexa, koordinátor zemědělské kampaně Tohle Žeru Hnutí DUHA, říká: „Místo abychom se snažili najít vhodné nastavení již zavedených dotačních opatření z hlediska zemědělců i přírody, vláda je bez rozmyslu škrtá. V době, kdy na zemědělskou krajinu tvrdě dopadají klimatické extrémny

nebo vláda podpořila nařízení o obnově přírody, je to z pera ministrů Výborného a Hladíka skutečně nekoncepční a krátkozraký krok se zřejmým negativním dopadem na krajinu.”

Alžběta Procházková, zemědělská expertka WWF v Česku, říká: „Ministerstvo životního prostředí vyměnilo povinná procenta skutečně neproduktivních ploch na orné půdě za podporu zakládání krajinných prvků a péči o ně a podporu pásového hospodaření. Ačkoliv jsou tato opatření pro krajinu a biodiverzitu žádoucí, není jisté, jestli navržené nastavení bude fungovat a jestli do něj zemědělci budou vůbec vstupovat. Každopádně se ale jedná o malé plochy, které nemohou nahradit přínos původně požadovaných neproduktivních ploch.”

Václav Zámečník, zemědělský specialista České společnosti ornitologické, říká: „K oslabení požadavků na naplňování celofaremního ekoschématu dochází ještě předtím, než se pozitivní přínosy mohly v krajině naplno projevit a obhájit tak svůj význam pro zajištění ekosystémových služeb včetně biodiverzity. Další krok je teď na samotných zemědělci, aby s novou situací naložili jako správní hospodáři. Ti uvážliví už dnes využívají a také aktivně vytvářejí mimoprodukční prvky prostřednictvím zemědělských dotací i vlastními prostředky s cílem zlepšit stav krajiny a stabilizovat své příjmy. Můžeme jen doufat, že se jejich počet navýší.”

Kontakty:

Martin Rexa, koordinátor zemědělské kampaně Hnutí DUHA,
tel.: 775 894 642, e-mail: martin.rexa@hnutiduha.cz

Václav Zámečník, zemědělský specialista České společnosti ornitologické,
tel.: 776 368 360, e-mail: zamecnik@birdlife.cz

Alžběta Procházková, zemědělská expertka WWF v Česku,
tel.: 775 147 742, e-mail: aprochazkova@wwfcee.org
Eva Pernicová, tisková mluvčí Hnutí DUHA,
tel.: 734 770 020, e-mail: eva.pernicova@hnutiduha.cz

Poznámky:

[1] V roce 2016 zemědělci v rámci tzv. greeningu vyčlenili 194 000 ha plodin vázajících dusík a 108 000 ha mezipločin. I s váhovým koeficientem pro mezipločiny 0,3 a při letošním navrhovaném snížení váhového koeficientu pro plodiny vázající dusík z 1 na 0,5 by tyto plochy znamenaly více než 5 % orné půdy.

[2] https://www.researchgate.net/publication/361278867_Long-term_fallows_rate_best_among_agri-environment_scheme_effects_on_farmland_birds-A_meta-analysis

[3] https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2024-20/SR-2024-20_CS.pdf

[4] Hodnotitel Integra Consulting ve svém hodnocení schválené verze Strategického plánu SZP v roce 2022 konstatoval mimo jiné: “Oproti předchozímu období dochází k některým pozitivním posunům základních podmínek (DZES) pro čerpání podpory, zejména stanovení minimální výměry neproduktivních ploch (3, resp. 4 %) připadajících na úhory, ochranné pásy a krajinné prvky. [...] Tyto pozitivní kroky jsou však spíše dílčí. Nelze tak očekávat obrácení trendu úbytku biodiverzity na zemědělské půdě, poklesu stavu opylovačů, degradace a úbytku přírodních biotopů na zemědělské půdě, ohrožení vodních ekosystémů živinami a chemickými látkami splavovanými ze zemědělské půdy ani významnější zvýšení ekologické stability krajiny. Chybí především vyšší nebo postupně se zvyšující podíl neproduktivních ploch připadajících na úhory, ochranné pásy a krajinné prvky,

minimální podíl nebo větší motivace k tvorbě krajinných prvků a ponechávání neposečených ploch na menších DPB.“

Dále konstatoval: “Koncepce jako celek bude mít převážně mírný pozitivní vliv, neboť dojde oproti stávajícímu nastavení SZP ke zlepšení ve většině parametrů a podmínek podpory směrem k většímu zohlednění zájmů životního prostředí a veřejného zdraví. Koncepce je v tomto smyslu akceptovatelná. Konstatovaný pozitivní vliv však nebude natolik významný, aby bez dalšího zajistil řešení hlavních relevantních problémů a existujících negativních trendů životního prostředí souvisejících se zemědělstvím.”

Na základě toho MŽP podmínilo své souhlasné stanovisko k návrhu Strategického plánu SZP mimo jiné zvýšením požadavku na krajinné prvky a úhory v dalších letech: “Část A – Požadavky z hlediska vlivů na životní prostředí: [...] Zvýšit podíl plochy ochranných pásů, úhorů a krajinných prvků (tedy mimo plochy plodin vázajících dusík a meziplodiny) minimálně na 5 % v posledním roce období v DZES a přiměřeně navyšovat rovněž v nadstavbových titulech (navýšení navrhopat progresivně, aby měli hospodáři možnost přizpůsobit plány a nedošlo ke skokovému zvýšení v současné nestabilní situaci. Zvýšení je vnímáno jako nutné, aby bylo možné přiblížit se cíli 10 % hodnotných neprodučních ploch v roce 2030, stanoveném ve Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 – Navrácení přírody do našeho života).”

https://portal.cenia.cz/eiasea/detail/SEA_MZP265K?lang=cs

[5]

<https://hnutiduha.cz/aktualne/vlada-dal-hraje-vabank-se-zemedelskymi-dotacemi-k-navrhu-oslabeni-ekologickych-pozadavku>

[6]

[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publikace/\\$FILE/OP_ZUR-ZoZP_2023-20241114.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publikace/$FILE/OP_ZUR-ZoZP_2023-20241114.pdf) Str. 111.

[7] <https://me.vumop.cz/app/> Panel “Úvod do aplikace”.

<https://hnutiduha.cz/aktualne/zemedelci-nebudou-muset-z-dotaci-vytvaret-zadne-plochy-pro-prirodu-ekordni-erozi-stale>